

הלכות פסח סימן תעה

תעה יתר דיני הסדר, וכו' זו' סעיפים:

א (א) *ואכל ויבנה על גטילת רגל. ויקח המצות בסדר שהזיחם, הפרוסה בין שתי השלמות, (ב) *ויהיו יתרו ויבנה *והמציא *ועל אכילת מצה, ואחריו יבצע מהשלמה (ג) העליונה ומתפרוסה (ד) *משתייהן בנחד *ויבטלם (ה) פגולה, הגה (ד) ואין המנהג לטבול במלח (ה) בלילה ראשונה, דפח נקי אין צריך מלה, (ו) ויאכלם (ז) בהסבה (ח) בנחד (ט) *פזית מקל אחר. *ואם אינו יכול לאכל קשני זיתים בנחד, יאכל (י) של (יא) *המוציא *תחלה (יא) ואחריו קשני *אכילת מצה. *ואחריו יקח (יב) פזית מרור (יג) *וישקענו כלו (יד) פחלת, ולא ישקענו בחוכו, שלא יבטל (טו) טעם מרידתו, *ומטעם זה צריך

א פסחים קכ"ו
ב פסחים קכ"ז
ג הראשון והשני
ד ישר ופסחים
ה ט"ו פסחים
ו משנה פסחים ל"א
ז מ"א א"ר פסחים
קט"ו ח ט"ו פסחים
תתי וקח

באר היטב

לקחתה יש לבלע פזית מרור בסת' אחת, וכדיעבד אף אם אוכל מעט מעט, ובלבד שלא ישקה ביניהם כדי אכילה פרה, וכן במרור אפילו לקחתה עם קשה עליו לבלע בנחד. ע"ל: (ה) פחלת. לקמיה קאמרי שכתובו, ואינו מברך עד אשר הטבול קדם אכילה: (ו) טעם. וכן אין לשוח המרור פעל'ע בקום, דכבול הוא, מ"א בסימן תעג ס"ק י"ד. והח"י פל פנה, ע"ש:

(ה) ויאכלם. פל שלשתן. העליונה למוציא והשלישית ללחם-משנה והפרוסה על שם לחם עני, ויבנה ברכת המוציא וזוהי השלישית להשמש מרור ויבנה על הפרוסה עם תפיסת העליונה על אכילת מצה ויבנה לפני ברכות טעם לשבט, שהרי"ל והאחרונים: (ג) העליונה. אפילו חל בלפני ד"מ. ע"י לעיל סימן רע"ד: (ד) פגולה. וכן הוא בפסחים: (ז) המוציא. ע"מ"ל בסימן תעב ס"ק ח. וכתב המ"א: זכ"פ

משנה ברורה

אחרונה⁶⁶. דאין הסת' הרצת קובע בקנה לאתרוי, וכנ"ל:

א (א) *ואכל ויבנה *והמציא *ועל אכילת מצה, ואחריו יבצע מהשלמה (ג) העליונה ומתפרוסה (ד) *משתייהן בנחד *ויבטלם (ה) פגולה, הגה (ד) ואין המנהג לטבול במלח (ה) בלילה ראשונה, דפח נקי אין צריך מלה, (ו) ויאכלם (ז) בהסבה (ח) בנחד (ט) *פזית מקל אחר. *ואם אינו יכול לאכל קשני זיתים בנחד, יאכל (י) של (יא) *המוציא *תחלה (יא) ואחריו קשני *אכילת מצה. *ואחריו יקח (יב) פזית מרור (יג) *וישקענו כלו (יד) פחלת, ולא ישקענו בחוכו, שלא יבטל (טו) טעם מרידתו, *ומטעם זה צריך לקחתה יש לבלע פזית מרור בסת' אחת, וכדיעבד אף אם אוכל מעט מעט, ובלבד שלא ישקה ביניהם כדי אכילה פרה, וכן במרור אפילו לקחתה עם קשה עליו לבלע בנחד. ע"ל: (ה) פחלת. לקמיה קאמרי שכתובו, ואינו מברך עד אשר הטבול קדם אכילה: (ו) טעם. וכן אין לשוח המרור פעל'ע בקום, דכבול הוא, מ"א בסימן תעג ס"ק י"ד. והח"י פל פנה, ע"ש:

באר הגולה

* וטל נדיו. עין משנה ברורה. וכתבו בשבלי-תלמוד: בין שקלו השעם בהסוד הרצת, אם ברור לו לשמור נדיו היטב ולא נגע בכתבי-הקדש⁶⁷ או בשאר דברים המטמאין הנזכרין אין צריך לחוד ולטל נדיו שני נדיו שחורות מניטלה הראשונה, ואם נטל אין לו לברך שפא יתנה ברכה לבטלה, עד כאן לשונו. וקצין זה פתח הפג' אברהם בשם המדוכי, ואף הדיניא לדיון בנתיב צריך לחוד ולטל נדיו, וכדלעיל בסימן קנח סעיף ז, ובפרט משלא פתח מתחלה לאכילה. על-פ' פנים אין לו לברך, וכמבאר שם; והבאן שבאופן זה; טמא נדיו קדם הטילה כדי שיאכל לברך: * ויבנה *המוציא *ועל אכילת מצה *ואחריו יבנה *ואם יבנה משה יאבא פלגא, דאית פוסקים דסוכין יבנה *המוציא *ועל אכילת מצה על הפרוסה, דאית דסוכין להפר, לקח פוסק המסביר שיאכל שתייהם כדי לזכור הפחיתות בשביל לחם-משנתו ויבנה *המוציא *ועל אכילת מצה *והבצע משניהם: * פזית מקל אחר. עין משנה ברורה בטעם דבר זה, והוא מברך המפרשים. אכן בעקר הדבר טמא, דלפי פל זה נפק לן דבר תשל, דבלילה ראשונה צריך לאכל ב' פזית, ולא קצין זה בשום מקום, וכל הני פוסקים דסוכין דצריך ג' טעית לסדר לא

(א) אמרי: (ג) מנ"אברהם ושי"א: (ג) פן נראה לעניית דמתי, וכענין שאמרו לענין ברכת 'המוציא' בסימן קסו סעיף א, עין שם⁶⁵: (ד) אחרונים: (ה) פשוט: (ו) חתי' יצחק. ועוד בפ"ח טעם אחר, דאם יאכל של 'המוציא' תחלה ותינו השלמה, דכפסמא תברכה הראשונה צלה קאי העקר, שהיא העליונה ויצא בה זיי ורבת מצה, ואנן פזינן לקחתה לחם עני לשם מצה דהיא הפרוסה ולא השלמה, ולכאכל של הפרוסה מתחלה בסימן אין פתח, אחרי השלמה פתח טלמלה ואין טעמייהו על המצות: (ז) פרי הדש ושי"א: (ח) חוקיעקב ואלה רבה ושי"א: (ט) הגר"ז: (י) פריימגרייס והגר"ז: (יא) הגר"ז ופשוט: (יב) ואפילו למאן דאמר לעיל סימן רי סעיף א דברך חשיב ככרשה מברכין ברכה אחרונה אפילו בדיקא פזית. תבא ליכא בריה אפילו אכלה עם השולשים, שהרי אין יוצאין בשלשים (וכדלעיל סימן תעג סעיף ה), ואם יבנה אפי' שנשים ונחשות וקבולים מרור דמקנה [מתחיש]. ואנן כדודאי נבי אקבא איגרי שפסק בטעם זה. ולי נראה פשוט, דעורי התורה הוא לאכל מרור זכר ל'ויסבורו את עיניהם', ובפחות מכוונת לא שחבה התורה לזכר, ואס"כ מאי מהני שהוא בריה והוא חשיב, תלא על-פ' פנים כגל-שהוא ליכא זכר, ותקם שאני דמשום חשיבת הברכה חשיב להודות לה:

הלכות פסח סימן תעה

ביאורים ומוספים

גחל, נמצא שאוכל באיסור דהרי זו מצוה הבאה בעבירה. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט ס"ט דבר הלכה אית עו) שיצא ידי חובתו, ומשום שאין זה ממש גזול ואין איסור בגוף האכילה, אלא העבירה היא במה שלא בירך, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 25).

4) ובברכה זו, כתב בשע"צ לקמן (סי' תעו ס"ק ד) שיכוין גם על אכילת האפיקומן, כיון שיש ראשונים הסוברים שצריך מצות אכילת מצה היא באכילת האפיקומן.

[שע"צ ס"ק ג]

פסקין קסו פ"א, ע"נ פ"ה.

5) שם במשנ"ב (ס"ק ה) כתב שצריך לברך על פת שלמה, אך כדי שבציעת הפת לא תפסיק בין הברכה לאכילה, טוב לכתחילה להתיר מעט מהכיסר קודם הברכה.

[משנ"ב ס"ק ז]

לְעִיל סִימָן קסו פ"א, וכו', לְחַם עֲנִי קְשִׁינָו טָבֹול בְּמַלְחָו.

6) ואף שפת נקיה לא צריכה טיבול, כתב הרמ"א שם שמי"מ מצוה להניח מלח על השולחן קודם שיבצע, משום שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, והכתוב אומר "על כל קרבן תקריב מלח", והוא מגין מן הפורענות.

7) עוד טעם כתב השו"ע הרב (ס"ו), שהוא משום חיבוב מצוה, כדי לצאת ידי חובה במצוה שאין עמה תעודת של טעם אחר כלל.

[משנ"ב ס"ק ו]

צריך לְאָכַל מְשִׁנֵּיהֶם.

8) ואף למסובים שמוציאם בברכת 'המוציא', כתב הרמ"א לעיל (סי' קסו ס"א) שלכתחילה צריך הברוצע לתת לבל אחד מהם ביות מהלחם שבצע ממנו. וכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' טו אות ד) שאף באן המסובים צריכים לאכול לכתחילה ביות מהמצות שלפני בעל הבית, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק פסח פ"ב) שכל אחד מהמסובים יאכל לכל הפחות ביות מהמצה השלמה, שלענין לחם משנה נחשבת היא לעיקר.

ולכן במצות שבזמנינו שחן דקות, ואין בהן די לכל הכזיתים של כל המסובים אלא רק לשני אנשים, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שישירו שלכל אחד מהבנים החייבים במצוות יהיה לחם משנה לפניו או לפני שנים ביחד, ואם יש לו גם בנות תצטרפנה כל בת לאחד הבנים באופן שלכל אחד מהן יהיה כוית, ואם יש לו רק בנות יניח לפני כל שתי בנות לחם משנה, ואף לקטנים שיכולים לאכול את כל הכזיתים יעשה כן, ואם יכולים הם לאכול רק חלק מהכזיתים, יצטרפו לאחד שיתן להם ממצותו כפי כמה שיסול הקטן לאכול. והוסיף, שאין עיצה להוסיף עוד מצות על המצות שבקערה ולחלק מהן לכל המסובים, שהרי משום 'לחם עוני' צריך היה לגרוע מהן ולא להוסיף עליהן. וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שטוב לתת גם לפני המסובים שלש מצות כיון שאין להוסיף על הג' מצות שבקערה, ואף אם אין לו מספיק יתן לפניו רק שתי מצות כמנהג הגר"א, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"טו תשובה יב) שמן הראוי שיהיו לכולם לכל הפחות שתי מצות, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פ"ז ס"ק ב) שיש בזה מעלה, אכן דעתו שלשם כך אפשר להוסיף מצות בקערה.

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פניה הע' טו) שיתכן שאף לכתחילה די בכך שיאכלו המסובים מעט מהמצה השלמה שלפני המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק ה]

אָכַל בְּרַכָּה אַתְרוּנָהּ.

8) ואף ששודה הרבה בין כוס אחת לחברתה, כתב השו"ע הרב (סי' תעג ס"ו) שמי"מ אין מברך ברכה אחרונה, ומשום שכל זמן שהאצטמובא פתוחה לאכול עדיין לא מתעכל המזון במעי, ולכן יכול לברך עליו ברכה אחרונה אף לאחר זמן מרובה. והא"א (בוטאשטש, כאן ס"א) ביאר, שכיון שאין כאן היסח הדעת מלשנות עוד ואין רצונו להסתפק בשניה זו, אינו חייב בברכה אחרונה, שהרי להתחייב בברכה מדאורייתא צריך שביעה, ואף שמדברגן החמירו לחייב ברכה בכזית, היינו משום שבוה מסתפק משתייתו, אבל כאן הרי אינו מסתפק בזה.

עוד ביאר בזה הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יח אות י), שכיון ששהייתו היא ברבר שמהויב בו והוא צורך הסעודה, אין זה הפסק אף שעובר שיעור עיכול, ואי אפשר לחייב אותו לברך מיד, כיון שעל ידי זה יהיה נראה כמטיח דעתו מהסעודה ובמי שגישה קדוש שלא במקום סעודה, וכן נהג הגרש"ז אויערבך (מעדני שלמה עמ' יא), שאף שהאויבו הרבה באמירת ההגדה לא בירך ברכה אחרונה, אך רשם בהגדה שלו מקומות המותרים באכילה, כדי שיוכל לאכול ולא יהיה הפסק של יותר מע"ב דקות, וכן דעת הגר"ש קניבסקי (הגדה של פסח עמ' לו) שלכתחילה לא ישהה יותר מסדי שיעור זמן של ע"ב דקות, אך אם שדה לא יברך ברכה אחרונה, אכן, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק פסח פ"ח אות א ד"ה ושמעתי, הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 13) שאם רואה שער שגיגע לכוס השני יעבור זמן עיכול, יברך ברכה אחרונה, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פ"ז ס"ק ד), אמנם דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שלשיעור העיכול מצטרפת גם אכילת הברפס ולא רק שתיית היין, והטעם שמצטרפת לכך האכילה והשתיה, ביאר הגרש"ז אויערבך (שבות יצחק שם ד"ה אך שמעתי) משום ששתיהן הן ממצוות הלילה [אכן לשיטתו אף שיעבור שיעור עיכול, אין מברכים ברכה אחרונה].

סימן תעה

יתר דיני הסדר

[משנ"ב ס"ק א]

יְשֵׁל יָרֵיו וְכו'.

1) ואלו הנוהגים להכריז את שם הסימן לפני כל אחד מסימני הסדר, דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ד עמ' לא) שיש להכריז 'מוציא מצה' קודם נטילת ידים ולא לאחריה, שנא הכרזה זו היא הפסק בין נטילת הידים לברכת המוציא.

[משנ"ב ס"ק ב]

וְהַפְרוֹסָה עַל שֵׁם לְחַם עֲנִי; וְיִבְרַךְ בְּרַכַּת 'הַמוּצִיא', וְיִיטֵה הַשְּׂלִישִׁית לְהַשְׁכֵּט מִקְדוֹ, וְיִבְרַךְ עַל הַפְרוֹסָה.

2) ובטעם הדבר שהפרוסה תחת השלמה, כתב השו"ע הרב (סי' ט) שמעיקר הדין ברכת 'המוציא' היא על השלמה, ואם כן אם היתה הפרוסה מלמעלה צריך היה לעבור עליה, ונמצא עובר על המצוה בברכתו.

3) ואם שכח ואכל המצה בלא ברכה, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שכא) שלא יצא ידי חובת אכילת מצה, ומשום שאמרו חז"ל (ברכות לה, ב) 'כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו

הלכות פסח סימן תעה

ביאורים ומוספים המשך

[משנב ס"ק ז]

עין לעיל בסימן תעב סעיף ז ובהג"ה שם.

9) שם כתב השריע, שאם שכח ואכל בלא הסיבה, לא יצא ידי חובה חייב לחזור ולאכול בהסיבה, והרמ"א הביא שיש אומרים שבזמן הזה שאין דרך להסב, אפשר לסמוך בדיעבד על דעת הראב"ה שיצא באכילה בלא הסיבה, והכריע הרמ"א שיחזור ואכל בלא ברכה.

ואף שלכתחילה צריך לאכול את שני הכזיתים בהסיבה, מימ כתב הביה"ל שם (רי"ה לא יצא) שבדיעבד יצא גם אם אכל רק כזית אחד בהסיבה.

[משנב ס"ק ח]

ק"י על השלמה⁽¹⁰⁾, ועל-כן יאכלם בפתח⁽¹¹⁾.

10) ובטעם הסוברים שברכת 'המוציא' היא על הפרוסה וברכת 'על אכילת מצה' היא על השלמה, כתב הערוך השולחן (סי' ששונה ליל הפסח משאר יום טוב בכך שבו הצריכו חכמים שהלחם שעליו מברך 'המוציא' יהיה פרוסה, וכיון שאין אפשר לברך על פרוסה זו גם את ברכת 'על אכילת מצה' משום שאין עושין מצוות חבילות חבילות, לכך מברך ברכה זו על השלמה.

11) ואף שכל כזית הוא לשם מצוה אחרת, כתב הגרש"ז אייערבך (שרית מנחת שלמה ח"א סי' צא אות טו) שאין לחוש שמצה מהלחם משנה תבטל את טעם מצת המצה, שהרי אף המצה השניה ראויה היא למצת מצוה, אבל אם מצה אחת מהודרת יותר מחברתה, וזהו שלא לאוכלן בבת אחת, אכן, יש שהביאו בשמו (ביצחק יקרא) שלענין הכוונה יכוון לצאת באיזה כזית שידלע, מפני שאם יכוון לצאת ידי חובה רק מהכזית מהמצה הפרוסה, אם כן כשאוכלן יחד תבטל המצה האחרת את טעם הפרוסה.

[משנב ס"ק ט]

פזית מקל אגוד⁽¹²⁾ וכו', דצריך בן להקניס לפיהו את שני הזיתים בבת אחת ולקסום⁽¹³⁾ וכו', אלא די שיקלע פזית לערך בבת אחת⁽¹⁴⁾ וכו', אפילו קלע הפזית קעט קעט קצא⁽¹⁵⁾, כל שלא שקה מקהלת אכילתו עד סופה יותר מפזי אכילת פנס⁽¹⁶⁾.

12) ולענין שקילת הכזית ביום טוב, כתב הפתח הדביר (סי' שו ס"ק טו) שישקול את המצות כנגד פירות שמדד את משקלם מבעוד יום. והכף החיים (שם ס"ק טו) פסק בדבריו, וצידד שאף באופן כזה אין להקל. מאידך, הגרש"ז אייערבך (ש"ש פכ"ט הע' ק) גזר להתיר שקילה לצורך מצוה כשם שמדידה כזו מותרת, כשניכר שעושה זאת לצורך מצוה. וכן הורה (שולחן שלמה סי' תק ס"ק ב) שמותר למדוד משקל של מצוה וכדו' בכלי משקל קטנים ביתיים שיעורים של כזית וכדו', שמיכר שהוא לצורך מצוה, ומימ עריך לעשות זאת קודם יריט. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ה תשובה ב) ששקילה לצורך מצוה מותרת כמו מדידה לצורך מצוה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבתו ח"ד עמ' ק) שמדידה ושקילה לצורך מצוה מותרים אבל לא במאונים.

13) ובניאר הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 18) שיכניס לפיו חתיכות מצה קטנות מעט מעט, וילעס אותן אך לא יבלע עד שיכניס לפיו שני כזיתים, ויבלע כזית ועוד כזית.

14) אבל אם הדבר חרש טורה והתאמצות יתירה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק בא) שאין לבלוע ביחד, משום שאין זו דרך אכילה. וכן אם משום כך אוכל בחיפזון בלתי רגיל, דעת הגרש"ז אייערבך (הלכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 294) שראוי יותר שבני הבית יצאו ידי חובתן גם בברכת 'על אכילת מצה' מפי בעל הבית כדרך שנוהגים לענין ברכת 'המוציא'.

בעל הבית שהיא מצת הלחם משנה, ומה שהצריך הרמ"א לתת כזית הוא רק משום שלכתחילה צריכים לאכול כזית אחר הברכה בלי להפסיק בדבור, ולכן דעתו (הלכות שלמה פסח פי"ט סי'מ) שיאכלו מעט מהמצה השלמה וישלימו כזית ממצות אחרות. [אכן, דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לא) שיניחו לפני כל אחד מהמסובים מצה חצי, ויברך כל אחד המוציא ומוציא מצה על מצותיו ויאכלם, אך יאכלו מעט גם ממצת לחם משנה של בעל הבית, כדי לצאת חובת לחם משנה, וכדעת האשל אברהם בסי' רעד]. וכן דעת הגר"ח קניבסקי (הגדה של פסח על פי פסקי עמ' עג). וכן הביאו מנהג זה בשו"ת אור לציון (שם), והגר"י קרליץ (שם) [אכן לדעתם יש מעלה בכך שיאכלו כזית או שני כזיתים, ובדלה"ן בסוף ההערה].

ולדעות אלו שלוקחים הכזית לכל המסובים ממצות אחרת, דעת הגר"י קרליץ (שם) שיש להקפיד שמצות אלו יהיו פרוסות ולא שלמות בשעת הברכה, כדי לקיים דין 'לחם עוני', וכן ממה שדרשו חז"ל 'לחם עתי' שעונים עליו דברים הרבה, דעת הגר"י סאלוויציק (הגדה של פסח מבית לוי עמ' קט) שלצורך הכזית הראשון צריכים כל המסובים לקחת מהמצות שהיו על השולחן בעת אמירת ההגדה, שעליהן אמרו את דברי ההגדה, וכן לדעת הגר"ש וואנר (שם) שיש לכל אחד מהמסובין לברך על המצות שלפניו, כמוכן שצריכין הן להיות מונחים לפני כל אחד על השולחן.

והאופן שמחלק בעל הבית לדעות אלו את הכזית מצה מהמצות האחרות וכן מעט לכל אחד ממצת הלחם משנה שלו, הביא הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לא הע' מא) שיש שנהגו שאחר הברכה אוכל בעל הבית כזית ורק לאחר מכן מחלק לכל המסובים, כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לאכילה, ויש שלא חשו לכך ומחלק בעל הבית תחילה את הכזיתים לכל בני הבית ולאחר מכן אוכל הוא. ודעת הגר"י קרליץ (שם) שנראה שתחילה יאכל בעל הבית ולאחר מכן יחלק למסובים. ובשו"ת אור לציון (שם) כתב שתחילה יאכל בעל הבית מעט מהמצה ולאחר מכן יחלק לכל המסובים ושוב יאכל את הכזיתים, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקי עמ' 25) והוסיף הגר"י קרליץ (שם) שעריך שחלקו את המצות קודם הברכה, ומיד לאחר הברכה יאכלו טלם את הכזיתים בלא הפסק, וכשיסיים בעל הבית לאכול מן הכזית יחלק לכל המסובים מעט ממצת הלחם משנה, וכן נהג הגרש"ז אייערבך (הלכות שלמה שם). ובאופן זה שאין המסובים אוכלים את הכזית מהמצות שעליהן בירך בעל הבית, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שאינם צריכים לאכול רק כזית אחד בלבד, ומשום שאין דין אכילת שני כזיתים אלא מטעם ספק האם ברכת 'המוציא' היא על השלמה או על הפרוסה וכן ברכת 'על אכילת מצה' האם היא על הפרוסה או על השלמה, ולכן באופן שאין לפניו שלמה ופרוסה הרי אין להסתפק בזה, וכן דעת הגרש"ז אייערבך (הלכות שלמה שם) והגר"י קרליץ (שם). מאידך, בשו"ת אור לציון (שם) כתב שראוי לנהוג שאף באופן זה יאכלו המסובים שני כזיתים מהשיעור הקטן, ומשום שבמצוה דאורייתא יש לחוש לדעות שהתקטנו השיעורים, וכדי לצאת ידי חובת המצה צריך שיעור כפול, וטעם זה הרי שייך גם אצל המסובים [ודבריו אלו הם באופן שאוכל את המצה לפי השיעור הקטן].

ולענין ברכת 'על אכילת מצה' נהג הגר"י סאלוויציק (הגדה של פסח מבית לוי עמ' קצג) שכל אחד מהמסובים יברך לעצמו, אף שבברכת 'המוציא' היה מוציא בברכתו את כל המסובים, אכן דעת הגרש"ז אייערבך (הלכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 294) שראוי יותר שבני הבית יצאו ידי חובתן גם בברכת 'על אכילת מצה' מפי בעל הבית כדרך שנוהגים לענין ברכת 'המוציא'.

הלכות פסח סימן תעה

ביאורים ומוספים המשך

חיטך (מצוה י אות ב) שיצא ידי חובה, משום שאין צורך בהנאת מעיו אלא די בהנאת גרונו, ואפילו אם הקיא מיד אחרי האכילה, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' עא) שיצא ידי חובה, אמנם אם לעס מצה או מרור והוציאו מפיו קודם שהגיע לבית הכליעה, כתב הגר"שז"ו אייערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא אות יז) שלא יצא, ואף שהעיקר הוא הנאת גרונו וגרונו הרי נהנה, מימ צריך שיהנה גרונו כל מה שיכול ליהנות, ודחינו עד שיגיע לבית הכליעה למקום שממנו אינו יכול לחזור.

[משנ"ב ס"ק יג]

וילשקענדי קלוי¹⁹].

19) ולענין הנהגת אם יש להטביל קודם ברכת 'על אכילת מרור' או לאחריה, ראה מה שכתבנו בזה לעיל (סי' חעג ס"ק נד) לענין טיבול הכרפס.

הנהגתם לאכול למצות מרור 'חרדי' כשהוא מגורר, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' עז) שמאחר שקשה לטבול כיון שהוא מגורר, לפיכך די לשים עליו קצת חרסת מלמעלה.

[ביה"ל ד"ה יטל ידו]

ולא נגע בכתביהקדש²⁰].

20) אמנם, לענין נטילת ידים לאחר נגיעה בכתבי הקדש באמצע הסעודה, הביא לעיל (סי' קסה ס"א ד"ה לחזור) את דברי החי' אדם שיש ליטול ידיו באמצע הסעודה אם נגע בכתבי הקדש, וכתב שם הביה"ל לדחות דבריו, וראה עוד מה שכתבנו שם שכן דעת החו"א, ומה היתה הנהגת החפץ חיים בזה.

אכילה, ולכן הדרך הראויה היא שיאכל ברוציפות ובמהירות הגילה. ובכדי להקל על האכילה, הובא בשם הגר"שז"ו אייערבך (שם דבר הלכה אות פ) שאפשר להטביל את המצה לרגע במים [לנהגים היתר בשו"ת] ולהוציאה מיד [במבואר לעיל (סי' תסא ס"ק יח)], וכן הביא הגר"שז"ו אלישיב (הנדה של פסח על פי פסקיו עמ' 26).

15) ואפילו אם שח תוך כדי אכילת הכזית, כתב השו"ע הרב (ס"ח) שיצא בדיעבד, ואין צריך לחזור ולברך כיון שלא שח בין הברכה לאכילה.

16) ובענין שיעור כדי אכילת פרס, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מג).

[משנ"ב ס"ק י]

שצריך לאכל גם פנינת ראשון של 'המוציא' פהספה¹⁷].

17) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ט) שהוא כדי לצאת לדעת הפוסקים שברכת 'על אכילת מצה' היא על השלמה ובכזית ממנה יוצא ידי חובת אכילת מצת מצוה, ולכן צריך לאוכלה בהסיבה.

[משנ"ב ס"ק יא]

וקדיעבד אם אכל פנינת אהד, בין מהשלמה ובין מהפרוסה, יצא¹⁸].

18) ולענין מי שאינו יכול לאכול כזית מצה או שאין לו שיעור של כזית מצה, כתב בשו"ת אור לציון (חי' פטיו תשובה טו) שצריך לאכול מה שיש לו ועד כמה שיכול, כיון שיש דעות שיש מצוה באכילת 'חצי שיעור' אלא שלא יוצא בזה ידי חובת המצוה, ולכן אם יודמן לו לאחר מכן לאכול כשיעור חייב לחזור ולאכול כזית כדת.

ובאופן שאכל חצי כזית והקיא ולא נמאס וחזר ובלע, כתב המנחת

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תֵּעָה

ביאורים ומוספים

טכנה], יש להקל בפחות מכזית מרור, אך אם אין הקושי מחמת חולי אין להקל בזה.

25) ואף שיש במצה שיעור של כזית מצה שאוכלה בכדי אכילת פרס, ולענין איסור אכילת כזית חמץ בפסח נחשב אכילה ולא בטל, כתב החו"א (או"ח סי' קכד לדף קטו, א ד"ה אתי מרור) שמימי לענין קיום מצוה לא די באכילה בכדי אכילת פרס, כיון שהמרור שאוכל עמה מבטל את טעם המצה.

[משנ"ב ס"ק יז]

לְנַצֵּר הַתְּרֻסָּת כְּמֵי פְּמִרֵי שְׂאֵבֶל מְקַדְּמִים²⁶.

26) ואף בליל הסדר שחל בשבת שיש איסור לנער פסולת מתוך אוכל משום איסור בורר, דעת הגר"מ קרליץ (חתו שני פסח פי"ז ס"ק כב) שאת החרוסת מותר לנער מעל המרור, משום שאין זו פעולת בריחה, שהרי הרבה פעמים נשאת מעט חרוסת על גבי המרור, ובאופן זה אין נחשב איסור בורר.

[משנ"ב ס"ק כא]

מִצָּה וּמְרֹר וְאִיִּקְלָם בְּיַתְדֵי²⁷.

27) וטעמם שאין מזכירים 'פסח', אף שבזמן שביית המקדש היה קיים היו כורכים עמם גם את בשר הפסח לדעת הרבה ראשונים, כתב החק יעקב (סי"ק יג) שכיון שאומר יכן עשה הל' הריהו אומר שקר, שכן אינו אוכל פסח כבזמן הלל, וגם יבוא לטעות ולאכול את הצלי שהוא כנגד הפסח, והרי אסור לאוכלו משום שנראה כאוכל קדשים בחוץ.

[משנ"ב ס"ק כג]

מִשֹּׁם מִצָּה שְׂאֵבֶל²⁸.

28) ובריעבר אם אכל בלא הסיבה, כתב השו"ע הרב (סי"ב) שאין צריך לחזור ולאכול בהסיבה, משום שיש לסמוך על דעת האומרים שאין צורך כלל הסיבה באכילת הכורך, כיון שאוכל אז גם מרור, ומרור הרי אינו צריך הסיבה.

[משנ"ב ס"ק כה]

בְּסִימָן תֵּעַג בְּמִשְׁנֵה בְּרִינָה סְעִיף־קָטָן כֵּס²⁹.

29) ובטעם הדבר כתב שם, שאחר שמילא כריסו ממרור באכילתו לשם כרפס, איך יברך אחר כך 'על אכילת מרור'.

[ביה"ל ד"ה בטמול]

בְּסִימָן רַח בְּמִשְׁנֵה בְּרִינָה סְעִיף־קָטָן ה, עֵינ שֵׁם³⁰.

30) שם כתב, שכל שאין דרך לאוכלו כמות שהוא אלא רק יחד עם פת, אם אכלו לבד מברך עליו 'שהכל', ואף דבר שיכולים לאוכלו בעודו רך ונמצא שיש אפשרות לאוכלו חי לבדו, מימ אם דרך בני אדם באותו המקום לאוכלו רק יחד עם פת, ברכתו 'שהכל'.

[משנ"ב ס"ק יג]

כְּרִי לְתִמְיַת אָרְס שְׁפִתֵיכֹוֹ³¹.

21) ומה שתיקנו לטבול את המרור בחרוסת משום ארס, אף שבשאר ימות השנה אוכלים מרור ולא הוזהרו חכמים לחוש לזה, כתב הרא"ש (פסחים פי"א סי' כה) שהואיל הוא טיבול של מצוה הוזהרו חכמים שלא יהיה בו חשש טכנה. וביאר הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה פסח פי"ט ארחות הלכה הע' 318) שכיון שתיקננהו בתורת חיוב על כל אדם, חששו שלא תבוא תקלה על ידם, ולכן הנהיגו בזה והירות יתירה.

[שעה"צ ס"ק יג]

וְאִינוּ אֵלָא מִשֹּׁם מִצָּה, וְכֵן לְמַפּוֹת³².

22) ועוד דברים שיש בחרוסת משום זכר לשיעבוד במצרים, כתב הרמ"א לעיל (סי' תעג ס"ה) שעושה את החרוסת עבה זכר לטיט, וכן מאדומה בין זכר לדם.

ובטעם הדבר שאין מברכים על החרוסת אף שהיא מצוה בפני עצמה, כתב הטור שהחרוסת טפלה למרור ולכן לא תיקנו בה ברכה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְאִיִּקְלָנוּ בְּלֵא הֶסְבָּה³³.

23) ולענין ברכת 'בורא פרי האדמה' על אכילת המרור, כתב לעיל (סי' תעג ס"ק נה) שכיון בברכת 'בורא פרי האדמה' שמברך על הכרפס לפטור גם את המרור שיאכל לאחר מכן, ולכן לא יברך לאחר אכילת הכרפס גם אם אכל ממנו כזית. ואף לשיטת שהביא בביה"ל שם (סי' ד"ה ואינו) שאם אכל כזית כרפס מברך אחריו ברכה אחרת, מימ כתב בביה"ל שאינו חוזר ומברך שוב על המרור, ובטעם הדבר כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח על או"ח סי' קטו ס"ק ד) שטומכים על דעות הקדמונים שבליל הסדר נחשב המרור כדברים הבאים מחמת הסעודה ואינו טעון ברכה [וכמבואר טעם זה בביה"ל שם].

[משנ"ב ס"ק טז]

וְכֹרֶכֶה עִם הַמְּרֹר³⁴ וכו', לְטַעַם מִצָּה שֶׁהוּא מְדֹאָרֵי תָא³⁵.

24) ואופן כריכת המצה עם המרור, דעת הנר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ד עמ' לב) שאף שבספר ויגד משה (סי' כו אות ז) דקרק מלשון השו"ע שמשמע שכורך את המצה בין שתי חתיכות מרור [וכן הוא לשון כמה ראשונים], מימ כבר כתב שם שאין מנהג העולם כן, אלא כורכים את המרור בין שתי חתיכות מצה אחת מלמעלה ואחת מלמטה, ובלשון הקצו"ש (סי' קיט ס"ז) והערך השלחן (ס"ז).

ומי שקשה עליו אכילת המרור עם הכורך, כתב בשו"ת אנרות משה (או"ח ח"ג סי' טו) שאם הקושי הוא מחמת חולי נאף שאין בו

